

ha vardır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3754, vr. 53-57). 3. *Kühl-i Dîde-i A'yan* (İÜ Ktp., TY, nr. 2873, divanının baş tarafında; TSMK, Revan Köşkü, nr. 1990, vr. 40^b-50^a). Manzum kırk hadis tercümesi olup değişik konulara ait hadisler dörder mısralık kıtalar halinde Türkçe'ye çevrilmiştir. 4. *Ahlâk-ı Süleymânî* (İÜ Ktp., TY, nr. 2549; Edirne Selimiye Ktp., nr. 2145; Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2823, Esad Efendi, nr. 2512). Kanûnî Sultan Süleyman'ın meziyet ve faziletlerine dair olan eser *Münşeât-ı Süleymânî* olarak da bilinir. Secili bir üslûpla yazılmıştır. Eserde Kanûnî'nin şiirleri açıklanarak onun dünya görüşü anlatılmıştır.

Fevrî'nin *Tefsîru sûreti'l-Mülk* adlı bir risâlesiyle (Köprülü Ktp., nr. 1602, vr. 92^a-94^a) *Risâle-i Kalemîyye* ve *Risâle-i Seyfiyye* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3415, vr. 31^b-36^a, 58^b-65^a) gibi bazı Arapça eserleri de vardır (diğer risâleleri için bk. Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 584, vr. 30^a-54^a; Reşid Efendi, nr. 1046, vr. 127-131; İÜ Ktp., AY, nr. 1547).

Kaynaklarda Fevrî'nin *Dürrü'l-ğükâm* ile *Ğurerü'l-ahkâm*'a ve *Bezzâvî'nin Envârü't-tenzîl* adlı tefsirine hâşiyeleri, ayrıca *Miftâhu'l-meânî* adıyla kaleme aldığı bir Farsça-Türkçe lugatı olduğu da zikredilmektedir. Vasfi Mahir Kocatürk, onun Sokullu Mehmed Paşa'yı anlatan *Ahlâk-ı Mehmed Paşa* adlı mensur bir eserinden bahseder.

BİBLİYOGRAFYA :

Aşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 203^a-212^a; Latîfî, *Tezkire*, s. 269; a.e., Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 1160, vr. 108^a; Beyânî, *Tezkiretül's-suarâ*, Millet Ktp., Tarih, nr. 757, vr. 77^a-b; Ahdi, *Gülşen-i Suarâ*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi İlâvesi, nr. 107, vr. 41^b-43^a; Âli, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 5959, vr. 492^a-493^a; Kınalızade, *Tezkire*, II, 771-774; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*, Millet Ktp., Manzum, nr. 1325, vr. 86^a-b; Esrar Dede, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi İlâvesi, nr. 109, vr. 96^a; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, İstanbul 1268, I, 142; Riyâzî, *Riyâzû's-suarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 120^a-b; *Sicill-i Osmânî*, IV, 28; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 98; *Kâmûsü'l-a'lâm*, V, 3448; *Osmanlı Mecellîfleri*, I, 392-393; Âli Nihad Tarlan, *Şiir Mucmualarında Divan Şiiri*, İstanbul 1948, s. 55-110 (I. fas.: Rahmî ve Fevrî); Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1970, s. 352-356, 412-413; Baltacı, *Osmanlı Medreseleri*, s. 394; Mehmet Kalpaklı, *Fevrî; Hayatı-Sahsiyeti-Eserleri* (yüksek lisans tezi, 1986), Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., *Divan Şiirinin Edisyonunda Bilgisayar Kullanımı Metoduna Giriş ve Fevrî Divanı'nın Elektronik Formu* (doktora tezi, 1991), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; "Fevrî, Ahmed", *TDEA*, III, 212; Abdülkadir Karahan, "Fawrî", *El'2* (İng.), II, 869.

MEHMET KALPAKLI

FEVZ

(الفوز)

Dünya ve âhiret hayatında
tehlikelerden kurtulup mutluluğa
kavuşma anlamında bir terim.

"Kurtulmak" ve "helâk olmak" mânasında karşıt anlamlı kelimelerden olan *fevz* masdarı daha çok "korku, tehlike, şer ve azap gibi şeylerden kurtulup hayra, saadet ve esenliğe ulaşma" anlamında isim olarak kullanılır. İnsanın dünyadaki davranışlarına göre bir açıdan helâk olması, bir başka açıdan da dünya yüklerinden kurtulup ebedî nimetlere kavuşması sonucunu doğurduğu için ölüm hadisesi, ayrıca hem kurtulma ümidi hem de kaybolma korkusunu vermesi sebebiyle çöl ve sahrâ için de aynı kavramın kullanıldığı kaydedilir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "fvz" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "fvz" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 836).

Kur'an-ı Kerim'de isim, fiil ve masdar olmak üzere yirmi dokuz defa tekrarlanan *fevz* kavramı on dokuz yerde *fevz*, üç yerde aynı anlamdaki *mefâz*, *mefâze* şeklinde geçmektedir. Ayrıca *fevz* kelimesi "büyük" mânasındaki *azîm*, *kebîr* ve "apaçık" anlamındaki *mübîn* sıfatlarıyla nitelendirilmiştir. Bu kökten türemiş olan *fâizûn* (muradlarına erenler) Kur'an'da sadece müminleri nitelemek amacıyla kullanılmıştır (bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "fvz" md.). Bir âyette görülen "ganimet elde etme" (bk. en-Nisâ 4/73) anlamı dışında *fevzin* Kur'an'daki bütün kullanımlarının "ebedî ve uhrevî kurtuluş" mânasına geldiğini söylemek mümkündür.

Fevz Kur'an'da genellikle Allah'a ve Resulü'ne itaat şartına bağlanmış, asıl kurtuluş ve başarının da cennete girmek ve Hak rızasına ulaşmaktan ibaret olduğu belirtilmiştir (bk. a.y.). Kurtuluş eurenlerin özellikleri ise samimi bir imanla birlikte din uğrunda hicrete katlanmak, malyıla ve canıyla cihad etmek, dinine bağlılığı sebebiyle küçümsemesine sabır göstermek, Allah'a ve Resulü'ne itaat ederek ilâhî azamet karşısında ürperip saygılı olmak şeklinde belirtilmiştir (bk. et-Tevbe 9/20; el-Müminün 23/111; en-Nûr 24/52).

Fevz kavramı çeşitli hadislerde de yer almış olup bu rivayetlerde şehitlik, cehennem azabından kurtulma, cömertlik ve adalet *fevz* olarak kabul edilmiştir (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "fevz" md.).

İmanı "kalp ile tasdik, dil ile ikrar" şeklinde tanımlayan ve ameli onun bir cüzü olarak görmeyen Ehl-i sünnet âlimlerine göre dinen iman edilmesi gereken hususların tamamına inanıp bunun ölüm anına kadar sürdürülmesi *fevz* için yeterlidir (ayrıca bk. AMEL; FELÂH; KEBİRE).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "fvz" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "fvz" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 836; Wensinck, *el-Mu'cem*, "fevz" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "fvz" md.; Dârimî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 29; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), VII, 452; Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 40, vr. 104^a; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, IX, 126, 133, 228.

ADİL BEBEK

FEVZİ ÇAKMAK

(bk. ÇAKMAK, Fevzi).

FEVZİ EFENDİ, Edirne Müftüsü

(1826-1900)

Son devir
Osmanlı âlimlerinden.

Denizli'nin Tavas (eski adı Yarangüme) ilçesinde doğdu. Asıl adı Mehmed Ali, mahlası Fevzi'dir. Edirne'de yirmi yıl kadar bulunup müftülük yaptığından daha çok Edirne Müftüsü Fevzi Efendi diye tanınmıştır. Babası Ahmed Şâkir Efendi hakkında herhangi bir bilgi olmadığı gibi kendisinin de kullandığı Kureysizâde lakabının nereden geldiği tesbit edilememiştir. Hayatıyla ilgili ayrıntıların önemli bir kısmı kendi eserlerinde verdiği bilgilere dayanmaktadır. Fevzi Efendi ilk tahsiline memleketinde Hâdimli Hacı Said Efendi'nin yanında başladı; oradan Manisa'ya giderek müftü Evliyâzâde Ali Rızâ Efendi'den ders aldı. Ayrıca Erzincanlı Mehmed Efendi'den de ders okudu. Manisa'da tahsil görürken hacca gitmek için 1840'ta yola çıktı. Yolculuk sırasında bir müddet kaldığı İzmir'de Balıkpazarı, İskenderiye'de Haseneyn camilerinde ders okuttu. Mekte'de bulunduğu 1841-1843 yılları arasında bir yandan çeşitli dersler alırken bir yandan da tefsir ve menâsikü'l-hac okuttu. Nakşibendî şeyhi Abdullah Efendi'ye intisap etti. Hac dönüşü Manisa'da tahsilini tamamlayıp icâzet aldıktan sonra İstanbul'a gitti. 1847'de dersiâm olarak Edirne'ye tayin edildi. Bir müddet sonra müftülük görevine getirildi. Eskicami'de yirmi yıl boyunca *Envârü't-*